

Маріупольський
університет

**«Сучасний розвиток
державотворення та
правотворення в Україні:
проблеми теорії та практики»**

**Збірник матеріалів
XIV Міжнародної науково-практичної
конференції**

15 травня 2026

Київ 2026

Організаційний комітет:

Голова	Тетяна МАРЕНА, в.о. ректор МДУ, кандидат юридичних наук, доцент;
Заступник голови	Юлія ДЕМИДОВА, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Члени оргкомітету:	Світлана КАЛІНІНА, декан економіко-правового факультету, доктор економічних наук, професор; Вікторія ГРИГОР'ЄВА, завідувач кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КАМАРДІНА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Анна ПОЛІТОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КОВЕЙНО, доцент кафедри права, доктор філософії; Галина ТИХОМИРОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол № 10 від 20.05.2026).

С 91 Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики : зб. матеріалів XIV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15 трав. 2026 р. / за заг. ред. Т.В.Марени. Київ: МДУ, 2026. 221 с.

Збірник містить матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики», яка відбулася 15 травня 2026 року в Маріупольському державному університеті. У матеріалах висвітлені актуальні проблеми теорії та практики сучасного державотворення та правотворення в Україні за напрямками: виклики та перспективи; права людини крізь призму сучасних викликів і загроз; Україна на шляху повоєнного відновлення: правовий аспект; кримінальна юстиція під час війни та у повоєнний період; кліматична справедливість: право, політика та безпека. Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики сучасного розвитку державотворення та правотворення в Україні.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

DOI: <https://doi.org/10.34079/msu.conf.statebuilding.2026>

Пожидаєва М.

*доктор юридичних наук, доцент, професор
кафедри фінансового права Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка, м. Київ
ORCID: 0000-0003-2355-1131*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВРАХУВАННЯ КЛІМАТИЧНИХ РИЗИКІВ У МЕХАНІЗМІ ПІДТРИМАННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

***Ключові слова:** кліматичні ризики, фінансові ризики, ESG-ризики, управління кліматичними ризиками, стійкість банківської системи, міжнародне банківське право.*

Тема кліматичних ризиків у банківській діяльності упродовж останніх років трансформувалася зі сфери корпоративної соціальної відповідальності у площину пруденційного регулювання та фінансової стабільності. Сучасні тенденції розвитку міжнародного банківського права свідчать про те, що кліматичні ризики розглядаються як один із ключових факторів потенційної дестабілізації фінансових систем держав. Особливого значення це питання набуває в умовах глобального потепління, збільшення кількості екстремальних природних явищ, енергетичної трансформації економіки та посилення регуляторного тиску щодо декарбонізації.

Міжнародні фінансові інституції та органи банківського нагляду дедалі частіше наголошують, що кліматичні ризики здатні ставати класичними банківськими ризиками, зокрема, складовою ліквідності, кредитного, ринкового, операційного, репутаційного ризиків. Саме тому їх належне врахування є невід'ємною частиною змісту забезпечення стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави.

Особливе значення у формуванні міжнародних стандартів у цій сфері має Базельський комітет з банківського нагляду, який у червні 2022 року видає принципи ефективного управління та нагляду за фінансовими ризиками, пов'язаними зі зміною клімату. У зазначеному документі підкреслено, що банки повинні інтегрувати кліматичні ризики у систему корпоративного управління, внутрішнього контролю, оцінки капіталу та стратегічного планування [1; 2]. Відповідно до позиції Базельського комітету з банківського нагляду фізичні кліматичні ризики охоплюють безпосередні негативні наслідки стихійних лих, підвищення температур, повеней, пожеж, посух та інших природних явищ, які можуть спричинити втрати позичальників, зменшення вартості заставного майна та погіршення якості кредитного портфеля банків. Натомість перехідні кліматичні ризики виникають у процесі переходу економіки до низьковуглецевої моделі розвитку та можуть бути пов'язаними зі змінами екологічного законодавства, запровадженням вуглецевого оподаткування, обмеженням використання викопного палива та зміною інвестиційних пріоритетів. Для банків це означає необхідність перегляду структури кредитного портфеля, оцінки екологічної стійкості клієнтів та прогнозування впливу регуляторних змін на фінансову стабільність. У такому контексті банки мають сформувати внутрішні механізми ідентифікації ризиків, пов'язаних як із фізичними наслідками зміни клімату, так і з ризиками переходу до низьковуглецевої економіки. Поряд з цим, у червні 2025 року Базельський комітет з банківського нагляду заявив, що національні банківські регулятори самі вирішуватимуть, чи вимагати від банків розкриття інформації про ризики, пов'язані зі зміною клімату [3].

Також слід зазначити, що під егідою Ради з фінансової стабільності (англ. Financial Stability Board (FSB)) були сформовані рекомендації щодо розкриття кліматичної інформації (англ. Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)),

які лягли в основу міжнародних стандартів фінансової звітності сталого розвитку, зокрема, IFRS S2, починаючи з 1 січня 2024 року. Метою IFRS S2 є вимога від суб'єкта господарювання розкриття інформації про свої ризики та можливості, пов'язані з кліматом, що буде корисним для користувачів фінансової звітності загального

призначення під час прийняття рішень щодо надання фінансових ресурсів суб'єкту господарювання [4].

У межах Європейського Союзу інтеграція кліматичних ризиків у банківський нагляд набула обов'язкового характеру. Значну роль у цьому процесі відіграє Європейський банківський орган (англ. European Banking Authority (далі – ЕВА)). У 2025 році ЕВА оприлюднив остаточні Керівні принципи щодо управління ESG-ризиками, відповідно до яких банки повинні забезпечити ідентифікацію, вимірювання, моніторинг та управління екологічними, соціальними та управлінськими ризиками [5]. Крім того, стаття 449а Регламенту ЄС № 575/2013 (CRR) передбачає обов'язкове розкриття інформації про екологічні, соціальні та управлінські ризики (далі – ESG-ризики) великими установами, що випустили цінні папери та допущені до торгів на регульованому ринку будь-якої держави-члена ЄС [6]. На виконання цього положення ЕВА розробив спеціальні технічні стандарти щодо пруденційного розкриття ESG-ризиків, включаючи показники впливу кліматичних ризиків, коефіцієнт зелених активів (англ. “Green Asset Ratio” (GAR)) та інші індикатори екологічної стійкості банківської діяльності [7]. Важливим елементом правового регулювання є також положення Директиви ЄС 2024/1619 (CRD VI), яка вимагає інтеграції ESG-ризиків у систему корпоративного управління банків, внутрішнього контролю та нагляду [8]. Таким чином, кліматичні ризики фактично інтегруються у систему банківського пруденційного нагляду ЄС.

На сьогодні в ЄС уже сформовано комплексну систему правового забезпечення сталого фінансування, зокрема Регламент ЄС 2019/2088 про розкриття інформації щодо розкриття інформації, пов'язаної зі стійкістю, у секторі фінансових послуг (SFDR) [9], Регламент ЄС 2020/852 щодо таксономії сталих інвестицій [10], Директива (ЄС) 2022/2464 щодо звітності з корпоративного сталого розвитку (CSRD) [11]. Зазначені акти спрямовані на забезпечення прозорості кліматичних ризиків та інтеграцію екологічних факторів у фінансову діяльність банків і фінансових установ.

В умовах воєнного стану та структурної трансформації економіки України питання забезпечення стійкості банківської системи набуває особливого значення. У той же час кліматичні ризики не можуть розглядатися як віддалена перспектива, оскільки вони вже впливають на фінансові показники суб'єктів господарювання, які є позичальниками банків. Насамперед, це стосується аграрного сектору, енергетики, транспорту, металургії та страхування. Посухи, повені, руйнування інфраструктури, зростання вартості енергоресурсів та необхідність екологічної модернізації бізнесу призводять до збільшення кредитного навантаження та погіршення платоспроможності позичальників, що безпосередньо впливає на якість банківських активів. Проблема врахування кліматичних ризиків стає надзвичайно важливою і в контексті євроінтеграційних процесів України та необхідності адаптації національного фінансового законодавства до *acquis* ЄС.

Національний банк України (далі – НБУ) неодноразово наголошував на необхідності врахування ESG-факторів та кліматичних ризиків у діяльності банківського сектору, зокрема: Практики в управлінні кліматичними ризиками та концепція їх упровадження в Україні від 28.11.2024 [12], Практики в управлінні ESG-ризиками та концепція їх упровадження в Україні від 29.05.2025 [13], Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі від 30.06.2025 [14]. Разом з тим, національна нормативно-правова база у цій сфері все ще перебуває на етапі формування [14; 15, с. 418-420].

Згідно з положеннями схваленої Білої книги та прес-релізів з офіційного сайту НБУ передбачено поетапне впровадження вимог щодо управління ESG-ризиками для фінансового сектору до 2030 року. Так, протягом 2026 – 2027 рр. НБУ планує надати роз'яснення щодо оприлюднення банками на вебсайтах власних стратегічних документів з ESG-ризиків; встановити вимоги до розкриття банками та небанківськими фінансовими установами інформації відповідно до Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 № 1015-р [16]; розробити формат розкриття інформації про ESG-ризик-

профіль фінустанови; запровадити вимоги до розкриття інформації про ESG-ризик-профіль фінустанови за встановленим форматом [14; 17]. У подальшому фінустанови повинні будуть не рідше одного разу на рік звітувати та публічно розкривати інформацію про ESG ризик-профілі своєї діяльності та діяльності клієнтів. Отже, врахування управління ESG-ризиками стане невід'ємним елементом наглядового процесу НБУ.

Наразі українське банківське законодавство не містить комплексного нормативно-правового акту, який би системно регулював порядок оцінки, стрес-тестування та розкриття кліматичних ризиків банками. Відсутність єдиної методології оцінки таких ризиків створює правову невизначеність та ускладнює процес інтеграції кліматичних факторів у систему ризик-менеджменту банків в Україні. Однією з ключових правових проблем є недостатня визначеність правової природи кліматичних ризиків у банківській справі. У чинному законодавстві України вони прямо не віднесені до переліку банківських ризиків, передбачених нормативно-правовими актами НБУ. Це призводить до того, що банки нерідко сприймають кліматичні ризики як виключно репутаційний або факультативний фактор, а не як складову фінансової стабільності.

Іншою проблемою є відсутність обов'язкових вимог щодо розкриття кліматичної інформації банками. На відміну від ЄС, де діють стандартизовані ESG-розкриття, українські банки не мають чітко визначеного обсягу інформації, яку вони мають оприлюднювати щодо кліматичних ризиків, декарбонізації кредитного портфеля чи впливу екологічних факторів на свою діяльність.

Суттєвою проблемою можна також вважати недосконалість системи кліматичних даних. Для ефективної оцінки кліматичних ризиків у банків повинен бути доступ до достовірної інформації про вуглецевий слід позичальників, енергетичну ефективність активів, екологічні характеристики виробництва та ймовірність фізичних кліматичних загроз. В Україні така інформаційна база залишається фрагментарною.

Особливу складність становить інтеграція кліматичних ризиків у процедури банківського нагляду та стрес-тестування. Традиційні підходи до оцінки фінансової стійкості банків переважно орієнтовані на короткострокові макроекономічні шоки, тоді як кліматичні ризики мають довгостроковий, накопичувальний та системний характер.

У зв'язку з цим доцільним є впровадження в Україні спеціальних кліматичних стрес-тестів для банків за аналогією з практикою ЄС. Такі стрес-тести повинні враховувати сценарії фізичних катастроф, різкого зростання вартості вуглецевих викидів, структурної трансформації енергетики та знецінення "вуглецевих" активів.

Окремої уваги потребує проблема співвідношення кліматичних ризиків і принципу банківської пропорційності. Для невеликих банків надмірні вимоги щодо ESG-звітності можуть створювати надмірний адміністративний тягар. Саме тому імплементація міжнародних та європейських стандартів повинна здійснюватися з урахуванням розміру банку, складності його операцій та рівня ризиковості.

Таким чином, врахування кліматичних ризиків є не лише елементом екологічної політики, а й важливою складовою забезпечення фінансової стабільності та стійкості банківської системи. Сучасна трансформація міжнародного банківського регулювання свідчить про поступове перетворення кліматичних ризиків на повноцінний об'єкт пруденційного нагляду. Для України особливого значення набуває необхідність адаптації національного банківського законодавства до європейських стандартів ESG-регулювання, що є важливим елементом євроінтеграції та зміцнення фінансової безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Principles for the effective management and supervision of climate-related financial risks. Basel Committee on Banking Supervision. BIS. June 2022. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d532.pdf>
2. Principles for the effective management and supervision of climate-related financial risks. Financial Stability Board. June 2022. URL: https://www.fsb.org/2022/06/principles-for-the-effective-management-and-supervision-of-climate-related-financial-risks-2/?utm_source=chatgpt.com

3. Virginia Furness, Marc Jones. Basel Committee makes climate risk disclosure for bank regulators voluntary. *Reuters*. June 13, 2025. URL: https://www.reuters.com/sustainability/cop/basel-committee-makes-climate-risk-disclosure-bank-regulators-voluntary-2025-06-13/?utm_source=chatgpt.com
4. IFRS S2 Climate-related Disclosures. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards-navigator/ifrs-s2-climate-related-disclosures/>
5. The EBA publishes its final Guidelines on the management of ESG risks. Press Release. 9 January 2025. URL: https://eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-publishes-its-final-guidelines-management-esg-risks?utm_source=chatgpt.com
6. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 575/2013 від 26 червня 2013 року про пруденційні вимоги для кредитних установ та про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 648/2012.
7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_043-13#Text
8. Implementing Technical Standards (ITS) on prudential disclosures on ESG risks in accordance with Article 449a CRR. URL: https://www.eba.europa.eu/activities/single-rulebook/regulatory-activities/transparency-and-pillar-3/implementing-technical-standards-its-prudential-disclosures-esg-risks-accordance-article-449a-crr?utm_source=chatgpt.com
9. Directive (EU) 2024/1619 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 amending Directive 2013/36/EU as regards supervisory powers, sanctions, third-country branches, and environmental, social and governance risks. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1619/oj/eng>
10. Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability-related disclosures in the financial services sector. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj>
11. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/208. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32020R0852>
12. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>
13. Практики в управлінні кліматичними ризиками та концепція їх упровадження в Україні від 28.11.2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Climateseminar_11-2024.pdf?v=10
14. Практики в управлінні ESG-ризиками та концепція їх упровадження в Україні від 29.05.2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG_seminar_05-2025.pdf?v=14
15. Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі від 30.06.2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Bila_knyga_2025_fin.pdf?v=16
16. Пожидаєва М. Роль центрального банку у кліматичній політиці: правові межі повноважень. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики*: зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16 трав. 2025 р. / за заг. ред. М.В. Трофіменка. Київ: МДУ, 2025. С. 415-421.

17. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.10.2024 № 1015-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text>

18. Запроваджено вимоги щодо оприлюднення банками та банківськими групами пруденційної інформації. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zaprovadjenovimogi-schodo-oprilyudnennya-bankami-ta-bankivskimi-grupami-prudentsiynoyi-informatsiyi>

Синчанський С.О.

*кандидат юридичних наук, адвокат, докторант
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького
Національної академії наук України
ORCID: 0009-0008-0869-4103*

ВІД «ВЛАСНИКА ВІДХОДІВ» ДО «УТРИМУВАЧА ВІДХОДІВ»: ПРОБЛЕМА ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПРАВОМ ЄС

Ключові слова: *відходи, власник відходів, утримувач відходів, право власності, цивільне право, управління відходами, Directive EU 2008/98/EC, Waste Framework Directive.*

Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу у сфері управління відходами потребує не лише формального запозичення окремих інститутів, а й точного відтворення базових категорій. Однією з таких категорій є суб'єкт, відповідальний за відходи. У Законі України «Про управління відходами» для цього використано термін «власник відходів», який визначається як фізична особа, юридична особа, яка утворює відходи або яка відповідно до закону володіє, користується і розпоряджається відходами [1]. Водночас такий підхід не повною мірою відповідає логіці права ЄС, у якому ключовим є поняття waste holder.

Проблема полягає в тому, що термін «власник відходів» поєднує різні за природою юридичні ролі: утворювача відходів, фактичного володільця, особу, що контролює відходи, і власника у цивільно-правовому розумінні. Для сфери управління відходами таке змішування є небезпечним, оскільки публічно-правові обов'язки мають покладатися не лише на формального власника, а й на особу, яка фактично має відходи у своєму розпорядженні, здатна впливати на їх подальшу долю та повинна забезпечити їх передачу до системи управління відходами.

З позицій цивільного права право власності є набуваною категорією. Відповідно до Цивільного кодексу України власникові належать права володіння, користування та розпоряджання майном; право власності набувається на підставах, не заборонених законом, зокрема з правочинів, а його припинення відбувається у випадках, визначених законом [2]. Тому, якщо особа придбала товар, вона набула право власності саме на товар, а не на майбутні відходи як окремий об'єкт. У процесі використання товару можуть утворитися упаковка, залишки, зношені частини, брак, осад або інші матеріали, однак саме по собі їх утворення не означає автоматичного виникнення нового права власності на «відходи».

Саме тут проявляється головна теоретична вада української термінології. Закон фактично визнає утворювача «власником відходів» не тому, що він набув право власності на них у цивільно-правовому порядку, а тому, що на нього потрібно покласти обов'язки щодо належного поводження з такими матеріалами. Отже, йдеться не про класичне речове право, а про функціональну відповідальність у сфері охорони довкілля. Використання терміна «власник» у цьому контексті зміщує акцент із контролю та обов'язків на титул власності, чого не потребує екологічне регулювання.

Директива 2008/98/ЄС про відходи використовує іншу модель. Відходами визнається будь-яка речовина або предмет, яких їх утримувач позбувається, має намір